

EDF-TAŞNAK ARŞİVLERİ HALEN KAPALI

Maxime GAUIN

Osmanlı arşivleri İkinci Dünya Savaşından hemen sonra açılmaya başlamıştır ve Bernard Lewis (1916-2018) 1949da burada çalışan, ilk kişi olmasa bile, Türk olmayan ilk tarihçiler arasında yer almıştır.[1] 1989 yılında çıkarılan bir kararname arşivlere erişim koşullarını kolaylaştırmıştır. 1991de Ara Sarafiyani "Ermeni soykırımı" sloganını destekleyen araştırmacılar arasında bu arşivlerde çalışan ilk, Hilmar Kaiser ise 1995te ikinci kişi olmuştur. Pratikteki erişim koşulları 1999dan 2000lerin sonuna doğru bir hayli geliştirilmiştir ve bugün bu hususta ciddi bir eleştiri yapılmasını gerektirecek bir sorunla karşılaşmamaktadır. Aynı durum askeri arşivler için de geçerlidir.[2] Belgelerin yayınlanması ve çevirisi konusunda etkin bir politikanın uygulanmasıyla beraber, bu hususta eleştiri yapmak daha da yersiz hale gelmektedir.[3]

Ermeni arşivlerindeki durum ise tamamen farklıdır (buna bir istisna Şişmanyan belgeleridir: Hoover Enstitüsünde kimlik belgesi ile kayıttan sonra bu belgelere erişim ücretsizdir). Ermeni Devrimci Federasyonu (Taşnaksutyun) ise 2000lerden bu yana birkaç defa tarihi belgelerine erişimi sağlayacağını iddia etmiştir. Ancak, her seferinde bu iddialar asılsız çıkmıştır. *Sarı Gelin* (2005) adlı belgesel için Chieti Üniversitesinde (İtalya) tarih profesörü olan Stefano Trinchese EDFna partinin arşivlerine erişim ricasında bulunduğu bir mektup gönderdiğini, ancak ret dâhil hiçbir cevap alamadığını anlatmıştır. Haziran 2008de, İnönü Üniversitesinde doçent doktor Göknur Akçadağ EDFnun arşivlerinde çalışma isteğine olumsuz bir cevap almıştır. EDFdeki sorumlu kişi sorunun sadece geçici bir erişim sorunu olduğunu iddia etmiştir. Altı ay sonra, EDF erişim sorunlarının üstesinden geleceği vaat edilen bir arşiv enstitüsünün kurulduğunu ilan etmiştir.[4] Buna rağmen, Sayın Akçadağ burada hiç çalışmamıştır. Benzer şekilde, bu cümlelerin yazarı Temmuz 2014te Bostondaki (ABD, Massachusetts) bu enstitüye e-postalar göndermiş ve hatta bir sonraki ay burayı aramış, ancak herhangi bir yanıt alamamıştır. Bu durum, enstitünün açık erişim için kurulmadığını ortaya koymaktadır.

Dikran Kaligiyani'nin 1908den 1914e kadar Osmanlı İmparatorluğundaki EDF konusundaki doktora tezini büyük ölçüde bu partinin belgelerini kullanarak yazmış olduğu doğrudur. Ancak, Sayın Kaligiyani bir EDF yetkilisidir. Meselenin daha da sorunlu kısmı, bu tezin yayınlanmış nüshasında[5] İttihat ve Terakki Cemiyetinin bir destekçisi olan Van Valisi Bedros Kapamacıyanın[6] EDF tarafından Aralık 1912deki suikasta kurban gitmesine dair yorum yapmamasıdır (tezin dizininde Kapamacıyanın ismi bile geçmemektedir). Eğer Sayın Kaligiyani EDF arşivlerine erişim olmaksızın bilinen gerçekleri görmezden gelmeyi tercih ediyorsa, erişim olmadan öğrenilemeyecek gerçekleri de sakladığı konusunda

endişelenmek doğru olur. Her halükârda, ben Sayın Kaligiyana Ağustos 2014te bir yazı göndermiş ve EDF arşivlerinde çalışma izni temin etmekte yardımcı olabilir mi diye sormuştum. Ancak kendisi bana bir cevap bile yazmadı.

Yakın geçmişte, Kasım 2018de, milliyetçi Ermeni yazar Aram Arkun şunu duyurmuştur: "Tarihlerinde ilk defa Ermeni Devrimci Federasyonunun (EDF) ve Birinci Ermenistan Cumhuriyetinin Watertowndaki Hairenik Binasında saklanan arşivlerinin önemli bir bölümü kamuya açılmıştır."^[7] Ancak, yazı tuhaf bir cümle ile bitmektedir: "Arşivleri görmek isteyenlerin George Aghjayan ile sakratpalu@gmail.com e-posta yoluyla temasa geçmeleri gerekmektedir." Mantık çerçevesinde, Sayın Arkunun okuyuculara EDFnin arşivler Enstitüsünün internet sitesine başvurmalarını tavsiye etmesi gerekirdi. Bu sitede okuyucular ilk defa enstitünün açılış saatleri konusunda bilgi, okuma odasının yönetmeliği, vs. konularında bilgi bulabilirlerdi. Ancak bu internet sitesi artık faal değildir. Her şeye rağmen Sayın Aghjaya 11 Haziran 2019da bir e-posta gönderdim:

"Bay Aghjayan,

Bu yazıyı okumuş olarak: <https://mirrorspectator.com/2018/11/01/arf-archives-open-to-the-public-for-first-time/>, 1890-1926 döneminin belgelerinin fiilen mevcut olup olmadığını teyit edebilir misiniz ve -buradan hareketle- örneğin 2019-2020 kışı sırasında (programım sebebiyle o mevsimden önce ABDye herhangi bir ziyaret benim için zor olur) arşivinizde çalışıp çalışamayacağımı bilmek isterim. Özellikle EDFnin 1912-1914 arasında Vandaki faaliyetlerini, Ermenistan Cumhuriyetinin (1918-1920) Fransa ile ilişkilerini ve Lozan konferansını içeren 1912-1923 yıllarına ait belgeleri görmek isterim.

Saygılarımla,

Maxime Gauin

Avrasya İncelemeleri Merkezinde Misafir Araştırmacı"

Okuyucu, e-postamda Birinci Dünya Savaşından hiç bahsetmediğimi fark etmiştir. Buna rağmen, bir hafta boşuna cevap almayı bekledim. Tam bir hafta sonra, teknik bir hata her zaman olabildiği için, e-postayı yeniden gönderdim. Ancak aynı hatanın aynı ay içinde aynı iki e-posta hesabı arasında gerçekleşmesi çok daha düşük bir ihtimaldir. Ancak, e-postayı yeniden göndermemin üzerinden bir haftadan uzun bir süre geçmesine rağmen, halen bir cevap alamamış durumdayım.

EDF bu yazının yayınlanmasına tepki gösterip bütün bu hikâyenin sadece korkunç bir yanlış anlaşılardan ibaret olduğunu ve önümüzdeki kış Watertownda karşılanacağımı belirtmediği sürece; çıkarılabilecek tek makul sonuç, partinin arşivlerinin açılış ilanının yanıltıcı olduğu ve bu siyasi örgütlenmenin kesinlikle bir şeyleri sakladığıdır. Bu EDFye özel bir durum değildir: Hınçak partisinin Los Angelesteki arşivlerinin tam adresi belirsizliğini korumaktadır ve Paristeki Ramgavar arşivlerinde 2012 ve 2013 yıllarında yaptığım çalışma taleplerim cevapsız bırakılmıştır. 2017de Nubar Kütüphanesinin (bahsi geçen arşivler burada tutulmaktadır) eski müdürü Raymond Kévorkiyan, sükunetini koruyamadan benim orada istenmediğimi itiraf etmiştir. Buradan hareketle Ermeni

diasporasının üç geleneksel milliyetçi partisinin řu politikaya sahip olduğunu söylemek mümkündür: Türklerin "geçmişleri ile yüzleşmeleri gerektiğini" iddia ederken aynı döneme ait kendi iç belgelerine erişimi engellemek.

[1] Bernard Lewis, *Notes and Documents from the Turkish Archives. A contribution to the history of the Jews in the Ottoman Empire* (Jerusalem: The Israel Oriental Society, 1952); Bernard Lewis, *Studies in the Ottoman Archives* □□□*Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, XVI, 1954, s. 469-501.

[2] Yücel Güçlü, *Historical Archives and the Historians Commission to Investigate the Armenian Events of 1915* (Lanham-Boulder-New York: University Press of America, 2015), s. 71-73.

[3] Örneğin bakınız: Hikmet Özdemir and Yusuf Sarıay (ed.), *Turkish-Armenian Conflict Documents*(Ankara: TBMM, 2007); Turkish General Staff (ed.), *Armenian Activities in the Archive Documents* (Ankara: ATASE, 2005-2008); Turkish General Staff (ed.), *Romaic Activities in the Archive Documents* (Ankara, ATASE, 2009).

[4] Yücel Güçlü, *Historical archives and...*, s. 121-122.

[5] Dikran Kaligian, *Armenian Organization and Ideology under the Ottoman Rule, 1908-1914* (New Brunswick-London: Transaction Publishers, 2009).

[6] Hasan Oktay, *On the Assassination of Van Mayor Kapamaciyan by the Tashnak Committee*, *Review of Armenian Studies*, no. 1, 2002, s. 79-89; Kapriel Serope Papazian, *Patriotism Perverted* (Boston: Baikar Press, 1934), s. 69.

[7] Aram Arkun, *ARF Archives Open to the Public for First Time*, *Mirror Spectator*, November 1, 2018, <https://mirrorspectator.com/2018/11/01/arf-archives-open-to-the-public-for-first-time/>

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: GAUIN, Maxime. 2026. "EDF-TAŞNAK ARŞİVLERİ HALEN KAPALI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2019 / 51. Temmuz 08. Erişim Mayıs 25, 2026.
<https://www.avim.org.tr/tr/Yorum/EDF-TASNAK-ARSIVLERI-HALEN-KAPALI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır